1654

J. XVIII. t 18

5425818

VIRDUNG AB HARTUNG, O P

C

6.

DISSERTATIO MEDICO-CHIRVRGICA
PVBLICA ET SOLENNIS

DE

OPTIMA
CANCRVM MAMMARVM
EXTIRPANDI RATIONE

NOTABILI CASV ILLVSTRATA

QVAM

DEO IMMORTALI ADIVVANTE

SVB PRAESIDIO

VIRI EXCELLENTISSIMI ATQVE EXPERIENTISSIMI

DN. LAVRENTII HEISTERI

MED. DOCT.

ANATOM. CHIRVRG. AC THEOR. IN ACADEMIA ALTORFINA
HACTENVS PROFESSORIS PVBL. MERITISSIMI
NVNC VERO IN ACADEMIAM IVLIAM, QVAE HELMSTADII EST,
AD EASDEM MEDICINAE PARTES PVBLICE DOCENDAS VOCATI

PRAECEPTORIS ET PATRONI AETERNVM COLENDI

Francesco *PVBLICAE COMMILITONVM VENTILATIONI* Quarnieri
SVBMITTET

OTTO PHILIPPVS VIRDVNGVS AB HARTVNG
HEREIPOLENSIS FRANCVS
AD D. . MART. ANNO MDCCXX.

ALTORFI,
LITERIS MAGNI DANIELIS MEYERI.

Ad usum Francisci Quarnieri
Tertiae Legionis Chirurgi Liburni

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

REVERENDISSIMO ATQVE PERILLVSTRI

DOMINO, DOMINO
OTTONI PHILIPPO,

LIBERO BARONI DE GVTTENBERG,

ECCLESIAE IMPERIALIS BAMBERGENSIS
ET CATHED. HERBIPOLENSIS
RESPECTIVE

PRAEPOSITO, IVBILAEO ET CAPITVLARI,

NEC NON

COLLEGIATAE ECCLESIAE BAMBERGENSIS AD
S. STEPHANVM ET HERBIPOLI AD VTRVMQVE
S. JOHANNEM IN HAVGIS

PRAEPOSITO,

EMINENTISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS MOGVNTINI

EPISCOPI BAMBERGENSIS ET CELSISSIMI
PRINCIPIS HERBIPOLENSIS

CONSILIARIO INTIMO,

DVCATVS FRANCONIAE SVPREMO HAEREDITARIO
MARESCHALLO,

ET RELIQUA

*DOMINO AC SVSCEPTORI MEO
PERQVAM GRATIOSO.*

REVERENDISSIME AC PERILLVSTRIS
DOMINE
LIBER BARO,
DOMINE ATQVE SVSCEPTOR PERQVAM GRATIOSE.

CVm nihil hucusque magis in votis, nihil ardentius in deſideriis habuerim, quam tot tantaque TVI, REVERENDISSIME atque GRATIOSISSIME DOMINE SVSCEPTOR, favoris merita, a vitæ meæ primordio in me cumulatiſſime profecta, religioſa mentis pietate proſequi, tum nihil

nihil mihi prius antiquiusque cenſui, quam publico quodam documento conteſtari, me hanc ſingularis propenſionis memoriam ſanctam ſervare inviolatamque tueri. Quare has ſtudiorum meorum primitias illuſtriſſimo NOMINI TVO conſecrare, æquum omnino iuſtumque duxi. Audaciæ quidem temeritatisque notam vix effugere me poſſe arbitror, dum exilis ingenii conatum conſpectui TVO ſiſtere, maximasque circa ſalutis animarum populique curas, TIBI, REVERENDISSIME, ILLVSTRISSIMEQVE DOMINE, verſanti, inanibus hisce pagellis interrumpere, audeo. Erigit me tamen ſumma, qua me hucusque amplexus es Benevolentia: in memoriam enim revoco ſingularem illam gratiam, cum non ſolum Patrini munus obire non gravatus, de ſacro Baptiſmatis fonte me indignum ſuſceperis, & ipſe NOMEN TVVM mihi donaveris; ſed etiam paucos ante annos, cum TE adire, TIBIQVE obſervantiam meam cultumque humillimum teſtari liceret, TE eandem ipſam erga me gratiam in futurum etiam tempus continuaturum, perclementer promiſeris. Quamobrem, TE, PERILLVSTRIS AC GRATIOSISSIME DOMINE SVSCEPTOR, ad cineres usque a me colende, etiam atque etiam rogo, ut munuſculum hocce litterarium, devotiſſimæ pietatis obedientiæque monumentum, ſerena placidaque fronte accipias, meisque ſtudiis & fortunæ impoſterum etiam lubens propitiusque faveas. DEVS Ter Optimus Maximus TE, REVERENDISSIME, ILLVSTRISSIMEQVE DOMINE,

Neſto-

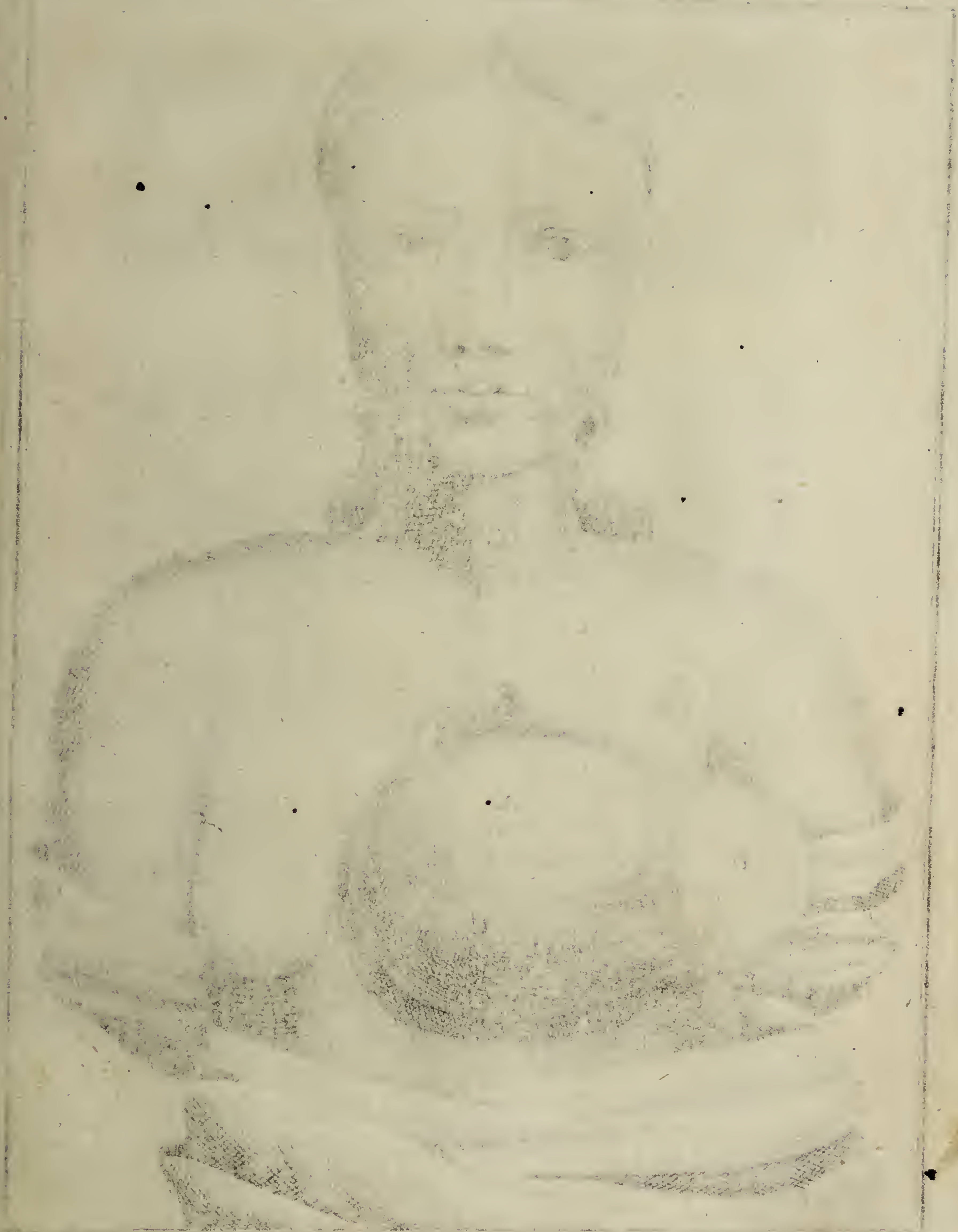
Neſtorea per luſtra ſalvum incolumemque ſervet! Vale et fave

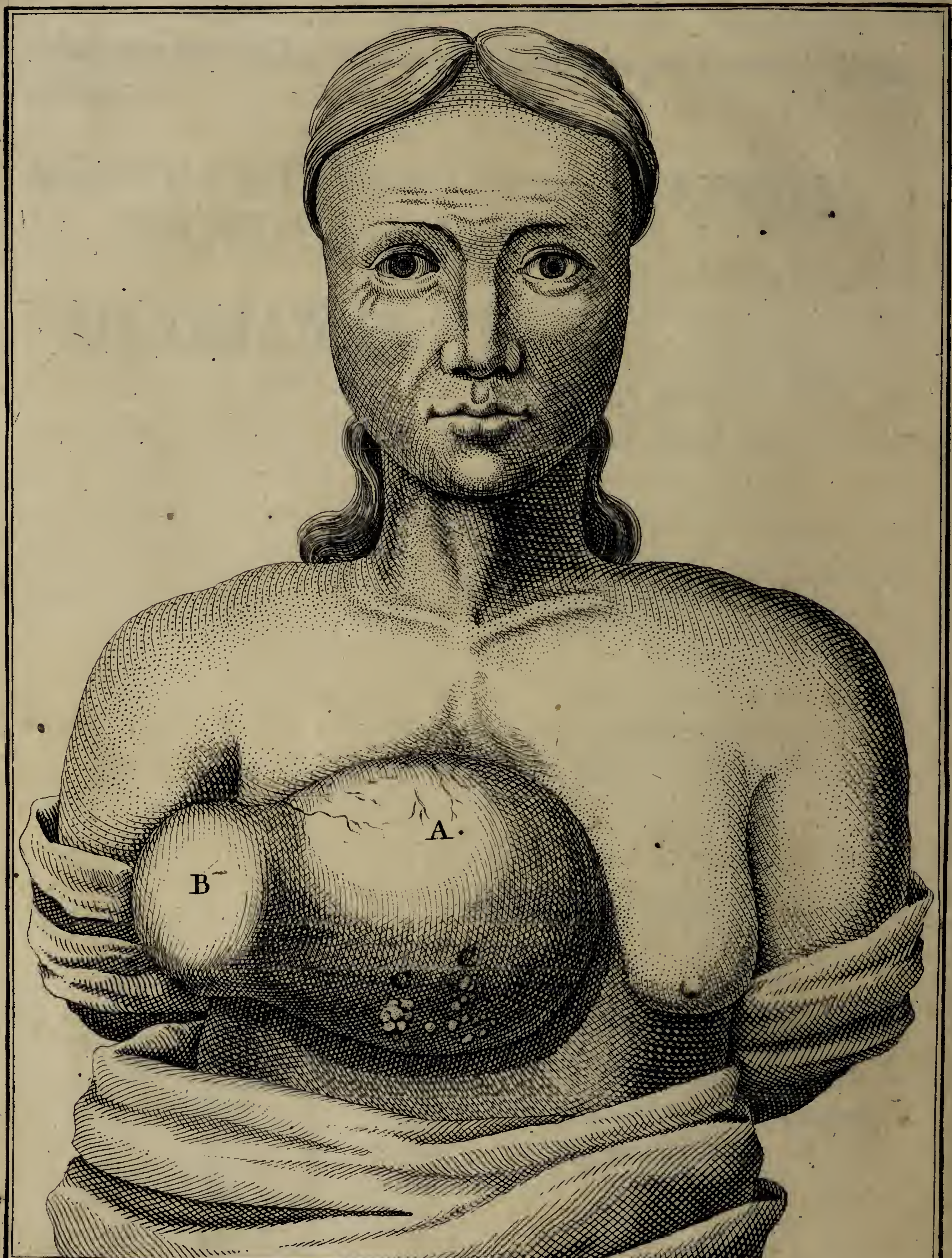
REVERENDISSIMI, ILLVSTRISSIMI, GRATIOSISSIMIQVE

NOMINIS TVI

Cultori & Clienti ſubiectiſſimo

OTTONI PHILIPPO VIRDVNGO, AB HARTVNG.

A.
B

PRAEFATIO.

I*Nter omnes morbos, quibus corpus humanum affligi ſolet, maxime horrendus, graviſſimus, atque periculoſiſſimus haud ſine ratione mihi videtur* Cancer, *ſive* Carcinoma, *cuiuscunque partis generatim, at ſpeciatim ille, quo mammæ frequentiſſime arripiuntur. Si enim conſideramus conſpectum horribilem, quem exhibet; ſi perpendamus dolores continuos eosque atrociſſimos, quos ægri tales miſeri, dies noctesque, ſine ulla ſæpe intermiſſione perpeti coguntur; ſi denique partem tam delicatam tamque ſenſilem, quæ hoc in morbo afficitur, reſpiciamus, quilibet, opinor, facile largietur, morbum hunc horribilium atque terribilium eſſe terribiliſſimum. Gravem vero & periculoſum hunc eſſe morbum, inde ſatis conſtare poteſt, quod nullis remediis, hucusque notis, quicquid nonnulli iactent, cedat; licet iam Medici nobiliſſimi quamplurimi de iis valde anxii atque ſoliciti fuerint, & iam quamplurimæ feminæ, ſummo genere, imo Regio ſtemmate natæ, uti exemplo matris Regiæ Ludovici XIV, Gallorum nuper Regis,* a) *aliarumque illuſtriſſimarum feminarum, præſertim & nuperi exempli in Comite quadam Hohenloica patet, ob defectum talium remediorum mortem*

a) Vid. *Dionis* Chirurgia cap. de Cancro mammarum, et *Gendron* Tract. de cancro, pag. 124.

cum vita, etiam ante ſenectutem, adeoque præmature transmutare coactæ fuerunt; præſertim ſi in tempore extirpationem ſive amputationem recuſarunt, aut admittere noluerunt: ad quam tamen, tanquam ad ſacram anchoram, plerumque confugiendum eſt, ſi harum ægrarum vitam diutius conſervare volumus. At, quamvis etiam non raro cancri extirpatione mulieres tales ſerventur: tamen adeo horrenda & crudelis multis videtur hæc operatio, ut etiam ſola recenſio eiusdem, aut conſpectus inſtrumentorum, imo idea tantum reſectionis partis adeo magnæ & adeo nobilis, cordique adeo vicinæ, fortiſſimis etiam ſæpe horrorem incutiat, & teneriores in animi deliquium coniiciat. Nam profecto, ſi, quid res eſt, fateri volumus, extirpatio mammæ una eſt ex maxime horrendis totius chirurgiæ operationibus, præſertim ſi ſecundum illam methodum inſtituitur, qua uſi hactenus ſunt chirurgorum maximi atque peritiſſimi, ſicut ex SCVLTETI, SOLINGENII, *atque* BIDLOI *ſcriptis & figuris videre licet. Dum quidam mammam cancroſam acubus robuſtis, magniſque & pedem fere longis, decuſſatim ſive in crucis formam perforarunt, funiculos traduxerunt, ad mammam a corpore ægræ retrahendam, (id quod neceſſario & magnum horrorem & magnos dolores excitavit) & poſtea demum cultro eam reſecarunt. Alii furcam ingentem & horrendam, qualis in* SOLINGENII *Chirurgia* a) BIDLOI *Exercitationibus Anatomico-chirurgicis* b) *atque in Excellentiſſimi Domini* PRAESIDIS *Chirurgia* c) *delineata videri poteſt, per infimam mammæ partem ad ſuperiorem usque transfixerunt, & poſtea eam reſecarunt; quæ vero methodus quoque doloris & horroris eſt pleniſſima, præſertim cum multi Chirurgi, mamma ablata, vaſa ſanguifera ad ſanguinem ſiſtendum ferris candentibus adurere atque obturare ſoleant. Alii cultro canden-*

a) Edit. Germanicæ Tab. 5. Fig. 8.
b) Edit. alteræ pag. 166.
c) Tab. XV. Fig. 6.

candente & forcipe eam reſecari iubent. a) *Alii adhuc alios modos deſcripſerunt; verum nullum novi aut inveni mammam cancroſam amputandi rationem blandiorem, ea, quam nuper vidi, cum Excell.* DN. PRAESES *ingentem horrendamque mammam, cuius figuram ſupra exhibemus, duodecim libras poſt ablationem pendentem; nullo alio adhibito inſtrumento, quam unico cultro, cito & tuto extirpavit, ſanguinemque ſine ferro candente, ac ſine acubus cohibuit; atque mulier nunc rurſus bene valet. Quoniam vero iam ab aliquo tempore de apto themate Diſputationis alicuius Academicæ cogitavi, ut Patronis, Agnatis atque Amicis ſpecimen aliquod ſtudiorum meorum exhiberem, aptius certe mihi non occurrebat; verum digniſſimum illud pro hoc ſcopo eſſe exiſtimavi: dum non ſolum exemplum exhibet mammæ enormis magnitudinis, quale apud alios ſcriptores nondum delineatum eſſe memini; verum, quod potiſſimum eſt, quia optimam blandiſſimamque methodum, quæ nota eſt hucusque, docet, qua cancroſæ mammæ & auferri, atque etiam feliciter rurſus ſanari queunt; quod propterea tanto melius præſtare potero, quia cum amputationis tum curationis teſtis fui oculatus. Faxit DEVS, ut inſtitutum meum non ſolum feliciter cedat, ſed ut etiam methodus hæc, multas alias miſeras mulieres, graviſſimis talibus malis afflictas, a cruciatibus & periculo, quibus obnoxiæ ſunt, liberet: ita enim Gloria DEI immortalis, ſalusque proximi hoc meo qualicunque labore, promovebitur & augebitur. Ego vero ad rem ipſam me nunc confero, quam quatuor capitibus pertractabo: primo enim Hiſtoriam morbi, ſive caſum medicum recenſebo; deinde eius brevem reſolutionem exhibebo; poſtea operationem ipſam ſive extirpationem, quomodo peracta eſt, deſcribam; & ultimo qua ratione ægra poſtea tractata & ad ſanitatem reducta fuerit, tradam.*

a) Fabric. ab Aquapend, Opera Chirurg. cap, de Cancro.

Cap. I.

Hiſtoriam huius morbi ſiſtens.

Mulier ex vicino Palatinatus ſuperioris oppido, *Langenthal* dicto, duabus horis itineris ab Academia hac Altorfina diſtante, nomine *Anna Bayerin*, quadraginta octo annos nata, macilenta, temperamenti melancholico-cholerici, mater octo liberorum, circa finem Januarii anni huius milleſimi ſeptingenteſimi vigeſimi huc Altorfium in traha, quia ambulare amplius non poterat, ferebatur, cuius maritus & agnati Excell. D. Praesidem accedentes referebant, mulierem illam mamma horrendæ magnitudinis, duo quaſi capita humana æquante, vehementer affligi, atque propterea ipſius auxilium opemque implorabant. Acceſſit itaque ad malum ipſum inſpiciendum, atque ſtatum morbi accurate explorandum. Accedens vero reperit mammam dextram prædictæ magnitudinis, & figuræ talis, ſicuti eam ſupra exacte delineari curavimus. Color erat ex atro-rubente & livido mixtus, fere inſtar partis ad ſphacelum properantis, aſpectu horrendus, intermixtis hinc inde venis atro ſanguine repletis. Figura non erat rotunda ſive ſphærica, verum ex maiori ſphæra A, a latere dextro minor quaſi ſphæra B prominebat. Maior autem ſphæra multis corporibus verrucoſis, quorum viginti circiter numerari poterant, CC, obſita erat, quæ magnitudine, figura & colore papillæ adeo fuerant ſimiles, ut ægra ipſa veram papillam a reliquis verrucis diſtinguere amplius non potuerit; quæ verrucoſa corpora aſpectum horribilem non parum augebant. Mulier valde iam erat debilis, & partim ob virium imbecillitatem, partim ob pondus hoc enorme pectori appenſum atque incumbens, ſurgere aut ambulare vix amplius valebat. De doloribus conquere-

querebatur vehementibus, urentibus, & quaſi trahentibus verſus dorſum & ſcapulas, totumque thoracem ſtringentibus, ob quos miſera enixiſſime auxilium rogabat. Laudatus vero Excellentiſſ. D. PRAESES non ſolum omnes circumſtantias probe conſiderans, ſed etiam præterita, ortum & progreſſum mali examinans, iudicavit atque ſimul indicavit ægræ & adſtantibus, malum hoc eſſe periculi pleniſſimum: ægram enim iam valde eſſe debilem, viribusque fere exhauſtam, & tumorem adeo ingentis eſſe magnitudinis, ut vix felix eventus ſperari poſſit. Præ omnibus vero aſſeveravit, medicamentis hic nihil effici poſſe; attamen, quia totam molem adhuc reperibat mobilem, neque ſubiectis partibus innatam ſive intricatam, neque glandulæ ſub axillis induratæ, aliove modo eſſent affectæ, neque alius morbus iam adeſſet; hinc ſpem aliquam adhuc ſupereſſe in amputatione, ſi huic ſe ſubmittere velit, alias eam certo & brevi eſſe morituram. Cum vero mulier afflictiſſima perciperet, ſupereſſe adhuc aliquam ſalutis ſpem, (quæ iam apud ipſam penitus collapſa erat) inſtantiſſime rogavit Excell. D. PRAESIDEM, ne ipſam deſereret; ſed ut ſecaret, &, quicquid neceſſarium ipſique utile iudicaret, faceret; ſe, doloribus hucusque ita excruciatam, contentam eſſe velle, ſi modo per bihorium poſt operationem viveret, ut adhuc per exiguum tale temporis ſpatium a tumore, pondere & doloribus atrociſſimis libera vivere, & Deo pro tali beneficio, in ſtatu tranquilliori & a doloribus vacuo, gratias agere poſſet, ſeque poſtea mortem non amplius reformidaturam eſſe. Precibus igitur hisce ſæpius iteratis locum dedit Excellentiſſ. D. PRAESES, atque promiſit, ſe præparato prius idoneis remediis corpore ipſius, eam a tumore hoc moleſtiſſimo per ſectionem liberaturum eſſe, id quod etiam, ſicuti poſtea deſcribemus, præſtitit. Quod vero *ad initium & progreſſum huius mali attinet,* retulit ægra, illud iam ſedecim abhinc annis initium ſumſiſſe, & quidem eo tempore, quo recens fuerat puerpera. Accidiſſe

 nimi-

nimirum tunc, ut, cum ſola (ſicut apud ruricolas fieri ſolet) in lecto decumberet, ruſticum quendam ipſius fores pulſaſſe, ita, ut ſudans propterea e lecto ſurgeret, ad videndum, quid ille velit. Hoc cum faceret, percepiſſe ſe perhibet aëris frigidi ad mammam hanc ſudantem & non ſatis bene tectam appulſum, atque inde paulo poſt tuberculum in mamma, avellanæ quaſi magnitudine percepiſſe, illudque mobile & indolens. Hoc propterea multos per annos flocci fecit, atque etiam poſtea ter adhuc non ſolum peperit, ſed quoque tres ſuos infantes ſine omni incommodo lactavit; tuberculo illo vix aucto. Succeſſu tamen temporis ſenſim ſenſimque crevit; donec tandem poſt duodecim annos ad ovi magnitudinem accederet. Quo in ſtatu maius malum metuens, medicaſtros & medicaſtras hinc inde varios conſuluit, quorum alii emplaſtris, alii unguentis, alii fomentis, alii Cataplasmatibus, neſcio quibus, tumorem modo reſolvere ſive diſcutere, modo ad ſuppurationem deducere pollicebantur, ſed fruſtra; E contrario tumor indies accrevit, donec tandem circa initium anni ſuperioris ad capitis magnitudinem accederet, dolere inciperet, totamque mammam occuparet. Quo magis vero accreſceret, eo magis quoque dolor, qui diu nullus erat, ingraveſcebat, & eo magis de periculo ſollicita erat; quapropter alios atque alios adibat circumforaneos ac medicaſtros, quorum quilibet inepta ſua adhibebat remedia, ea ſpe atque pollicitatione, fore, ut tumor diſcuteretur, vel ad abſceſſum felicem deduceretur; ſed omnes nihil efficiebant, tumore doloreque continuo ingraveſcente. Denique circa finem Novembris anni ſuperioris alius adhuc circumforaneus accedebat, qui certam per ſuppurationem mali huius curationem promittebat, atque remedia ſua per integrum menſem adhibebat. Verum cum antea usque ad illud tempus unicus & ſimplex eſſet tumor ſphæroides, huius agyrtæ artibus effectum eſt, ut minor ille tumor lateris dextri B, e maiori A, excreſceret, dolores valde

valde augerentur & mulier ad inſignem debilitatem redigeretur, ita, ut vix amplius ſola per cubiculum incedere valeret. Quo in ſtatu deſperato tandem huc pervenit, & auxilium Excell. D. PRAESIDIS imploravit. Antequam vero hiſtoriam huius morbi finiamus, hoc adhuc addere haud incongruum erit, quod mulier hæc, antequam hic tumor multum increſceret, copioſiſſimis iisque maximis pedum varicibus, a primi fœtus geſtatione, laboraverit; quæ vero ab anno ultimo, quo tumor mammæ magis increvit, eo magis illæ decreverunt atque imminutæ ſunt, donec tandem ultimis menſibus ita disparuerint, ut nullum earum veſtigium amplius ſuperfuerit, neque nunc ſuperſit. Menſes etiam ab eo tempore, quo tumor valde auctus eſt, nimirum a menſe Octobri anni ſuperioris fluere deſierunt. Atque hæc eſt integra graviſſimi huius mali hiſtoria.

CAP. II.

Reſolutionem caſus huius exhibens.

CAncer *mammarum*, qui Græco vocabulo *Carcinoma* audit, ab autoribus in occultum & apertum vulgo dividi ſolet. *Occultus* vocatur *tumor durus, aſper ſive inæqualis, dolens*, ſcirrhum indolentem ſubſequens: quo dolore a ſcirrho mammarum, qui indolens eſt, diſtinguitur. *Apertus* vero audit ulcus, cancrum occultum excipiens; quando nimirum cutis in tali affectu & poſtea tota reliqua mammæ ſubſtantia exulceratur; unde & cancer *ulceratus* ſive exulceratus vocari conſuevit a). Haud quidem ignoro, *Cancrum occultum* a nonnullis tantum dici cancrum partium internarum, b) qui revera

Definitio & diviſio cancri mammarum.

a) A variis quidem varie hic morbus definitur, mihi vero hæc modo data cancri utriusque definitio optima videtur: præſertim cum varii male & falſe eum definiant, quos vero omnes hic refutare, meum non eſt propoſitum.
b) ut a Galeno, Vid. & *Montagnana* de Cancro, & *Fallopius* de Tumor.

vera occultus eſt, quia in ſenſus haud incurrit; & *apertum* eum, qui in ſenſus incidit, ſive in partibus externis exiſtat, ſive hic ulceratus ſit, ſive non ſit. Attamen uſitatius magisque receptum eſt apud Medicos, illos *cancros occultos* vocare, qui a cute integra adhuc occultantur; *apertos* vero, ubi cutis exulcerata, adeoque cancer antea abſconditus ſive occultus, iam apertus conſpicitur. a)

Ægra noſtra vero cancro laboravit.

Recte igitur morbum ægræ noſtræ pro cancro habemus, eoque occulto, quia fuit tumor durus, inæqualis, valde dolens & urens, ſcirrhum indolentem, eumque valde inveteratum, cuteque integra adhuc tectum, ſubſequens: quippe quæ ſigna cancri occulti certa ſunt atque pathognomonica, ita, ut nullo alio nomine aptius inſigniri queat. Multi quidem his ſignis promiſcue addunt *venas valde tumentes, inſtar pedum cancrorum ſuper tumorem expanſas: ut* Montagnana loco citato, Platerus Prax. Med. Tom. II. pag. mihi 217. Langius (Chriſt. Io.) oper. part. II. Cap. de Carcinomate. pag. mihi 189. aliique, verum hoc ſignum non eſſe perpetuum aut neceſſarium, non ſolum hicce caſus, ubi ſolum hinc inde quædam venæ apparebant, oſtendit; ſed etiam experientia Excell. Dni Præsidis, Fallopii b) aliorumque ſatis edoctus ſum.

Quare mulieres cancro plerumque laborent.

Mulier fuit ægra noſtra. Licet utplurimum ſexus femininus tumoribus, ſcirrhis & cancris mammarum affligi ſoleat, propterea quia mammæ earum, partim ob magnitudinem plerumque maiorem quam in ſexu virili, partim ob ſubſtantiam magis

a) Diſputant ſcriptores multi, unde vox *cancer* huic morbo fuerit applicata; quidam volunt hoc ob figuram vel ſimilitudinem cum cancro fluviatili factum eſſe, vid. *Montagnana* de Cancro p. 55. *Aëtius* Lib. 3. cap. 46. item Lib. 16. cap. 43. *Galenus ad Glauc.* cap. de Cancro. Alii vero, quia malum eſt adeo pertinax, tam firmiter hærens, ſicut cancer chelis ſuis tam firmiter adhærens, ut vix avelli poſſit. Mihi vero perinde eſt, undecunque vox oriatur, nam controverſiam etymologicam meam facere nolo.

b) Lib. de Tumoribus.

magis laxam atque ſpongioſam, partim ob plures iniurias externas, internasque, quibus in graviditate, lactatione, aliisque occaſionibus obnoxiæ ſunt; partim etiam ob retentionem ſanguinis menſtrui, aliasque forte ob ſcauſas, ad hos morbos aptiores exiſtunt: tamen etiam quandoque viros talibus tumoribus corripi, non ſolum BIDLOI a) aliorumque ſcriptorum teſtantur obſervationes; verum etiam hic in vicinia in pago, *Lengenfeld* dicto, caupo degit, cui dextra mamma in ſimilem tumorem ſcirrhoſum haud minoris ponderis excrevit. Quia vero tumor nondum dolens eſt, ſectionem hactenus admittere noluit.

Quo tempore cancri utplurimum oriantur.

Ægra noſtra annum iam agit quadrageſimum octavum. Conſtans, unanimis fere, aut certe raro fallens practicorum eſt obſervatio, cancros mammarum eo potiſſimum tempore oriri, quo menſes ob ætatem fluere deſinunt. Id quod etiam in hac noſtra ægra verum eſſe, res ipſa oſtendit. Nam intra annum quadrageſimum quintum atque quinquageſimum menſium fluxum conſuetum ordinarie ceſſare, Medicis mulieribusque notiſſimum eſt. Quare vero circa hocce potiſſimum tempus ſæviſſimus ille morbus oriatur, ratio, ut mihi ſaltem videtur, non e longinquo petenda erit. Nam quia antea per menſtrua multæ excrementitiæ non modo, ſed & ſuperfluæ atque abundantes ſanguinis partes excerni ſolebant, quarum excretione corpus muliebre ſanum conſervatur atque a multis morbis præſervatur, b) ſi poſtea illæ ob ætatem non amplius excernuntur, ſed in corpore retinentur, facile in mammas, tanquam in partes laxas & fungoſas, deponuntur, præſertim ſi iam antea aliqua labes ſive diſpoſitio in eis adfuerit, ſicuti in noſtra ægra a multis abhinc annis tumor ſcirrhoſus iam aderat: qui non ſolum inde augetur,

a) in Exercit. Medico-chirurg. pag m. 157. ubi teſtatur, ſe tibicini cuidam mammam magni ponderis extirpaſſe.

b) Conf. illuſtris *Stahlii* Diſſertat. de Fine Menſium initiis morborum variorum opportuno.

præſertim ſi incongrua medendi methodus, prout hic quoque factum eſt, accedat; verum etiam ob ſanguinem qualitate peccantem & acrem, ſcirrhus indolens fit dolens, atque in carcinoma ſive verum cancrum mutatur.

Quæ temperamenta ei maxime obnoxia.

Temperamenti eſt melancholico-cholerici. Hoc non tantum ex colore ægræ fuſco-flaveſcente & macilentia conſtat, verum etiam ex copioſis varicibus pedum, quibus antea laboraverat, quæ a ſanguine craſſo terreſtri ſive melancholico plerumque oriri ſolent. Hocce vero temperamentum præ reliquis ad ſcirrhos & cancros maxime aptum atque proclive eſſe, conſtans quoque Auctorum eſt obſervatio, id quod partim ob ſanguinem craſſum terreſtrem & ad ſtagnationem aptum, partim ob ſingularem acrimoniam in hoc temperamento ſanguini immixtam oriri exiſtimo.

Cælibes frequentius cancro corripiuntur reliquis.

Mater octo liberorum. Rarius quidem contingere, obſervant ſcriptores, mulieres ſæpius parientes cancro arripi; e contrario frequentius accidere ſcribunt, *illas ordinarie cancro affici, quæ vel ſteriles ſunt,* licet in matrimonio vivant; vel *quæ omnino cælibes exiſtunt:* a) unde non rarum eſt, *virgines,* imo ipſas *Veſtales virgines* cancro mammarum laboraſſe. b) Neque deeſt ratio huius obſervationis: nam mulieres in matrimonio viventes & parientes per partum & inde ſubſequentia lochia, cum a ſupervacuo aut abundante, tum a ſanguine qualitate peccante melius reliquis expurgantur; id enim in cælibatu viventibus aut ejs, quæ ſteriles ſunt, non ita contingit, verum quam plurima noxia retineri videntur in his, quæ in illis commode excernuntur. Accedit in virginibus pleriſque, præſertim vero Veſtalibus, vita magis quieta & otioſa; unde ſanguis ob motus defectum non ſolum copioſius, quam par eſt, coacervatur, verum etiam viſcidior redditur & ad ſtagnationem ſcirrhorumque productionem

a) vid. *Bidloum* loco citato.
b) *Dionis* in chirurgia cap. de cancro, *Boerhavii* Praxis Medica.

nem aptior. Imo cum etiam ſatis notum ſit, quantum mens hilaris, animusque ad lætitiam compoſitus faciat ad ſufficientem corporis transpirationem, noxiorumque, ſive quantitate ſive qualitate peccantium, expulſionem, & quantum e contrario vita triſtior, quam præſertim virgines Veſtales vivunt, ad ſanguinem melancholicum, ſive terreſtrem, craſſum & acrem producendum alendumque faciat, haud mirum eſt, cancros ſæpius in his obſervari, quam in illis. Interea etiamſi ægra noſtra octo liberorum mater fuerit, adeoque ſic ſæpius a ſanguine quantitate & qualitate peccante purgata ſit, tamen ipſius mala conſtitutio ſive intemperies melancholica tanta fuiſſe videtur, ut morbum hunc effugere non potuerit.

Cancer ægræ noſtræ valde ingens fuit.

• *Mamma, duo quaſi capita humana æquans.* Licet *ſubiectum cancri* omnes fere partes corporis eſſe poſſint, ut teſtantur ſcriptores plurimi, tamen eum frequentiſſime in mammillis obſervarunt, ſicut & hic in noſtra ægra fuit: forte quia laxioris ſunt ſubſtantiæ, variisque iniuriis externis internisque expoſita, vel forte, quia ſingulare cum utero, ut multi Auctores obſervarunt, fovent commercium. At in noſtra ægra *magnitudo* hæc profecto ingens erat, & non adeo multa proſtant exempla ex omnibus illis cancris, qui a ſcriptoribus obſervati & ſimul curati ſunt, qui hanc magnitudinem ſuperaverint. Nam non ſolum magnam talem expanſionem habuit, verum poſt amputationem libras pependit duodecim. Equidem me non latet, quandoque & maiores tales mammas fuiſſe obſervatas. BIDLOVS enim a) meminit alicuius, quæ libras habuit XIIII. SCHENCKIVS b) Chriſtian. Io. LANGIVS c) aliique perhibent, adhuc maiores viſas eſſe. Interea tamen hæc merito inter maximas, quæ curatæ ſunt, locum meretur, quia longe plures viſæ ſunt, quæ ad hanc

a) loco citato.
b) Obſervat. Medicis de Cancro.
c) Oper. Medicis cap. de Cancro.

hanc magnitudinem non pervenerunt, & PARÆVS miratur, ſe talem vidiſſe, quæ magnitudinem pomi granati habuerit. a)

Quid color mammæ notaverit. *Color mammæ huius erat ex atro-rubente & livido mixtus.* Hic color non ſolum indicat ſanguinem nigrum & craſſum ſive melancholicum, verum etiam rupturam ſive exulcerationem cutis inſtantem. Quamdiu enim cutis color ſanæ cuti adhuc ſimilis eſt, ruptura nondum eſt adeo propinqua. Sed ubi hicce color ſe exerit, de inſtante exulceratione haud vanus metus exoritur.

Venæ diſtentæ an ſemper adſint in cancro. *Venæ atro ſanguine repletæ hinc inde in tumore conſpiciebantur.* Novi nonnullos eſſe, qui ad cancri requiſita referunt venas in formam pedum cancrorum ſuper tumorem expanſas, ſicut iam ſupra pag. 10 innuimus; verum hocce ſignum non eſſe neceſſarium cancri requiſitum, iam ibidem quoque indicavimus, & multorum auctorum, ſi opus eſſet, teſtimonio, uberius comprobare facile poſſemus.

De emollientium noxa. *E latere dextro minor quaſi ſphæra ex maiori prominebat.* Minorem hanc ſphæram a duobus demum circiter menſibus ante exſtirpationem ſe demum oſtendiſſe, & ægra & conſanguinei eius retulerunt: ab eo ſcilicet tempore, quo ultimus agyrta tumorem hunc ad ſuppurationem cogere voluit. Hic agyrta hunc in finem omnis generis cataplasmata emollientia applicuit, inter quæ, ut ægra & amici eius obſervarunt, micam panis cum lacte coctam, cepasque aſſatas recepit. At eventus docuit, tumorem his quidem intra breve tempus longe maiorem fuiſſe redditum, ſed nulla ratione molliorem, verum ſemper æque durum perſtitiſſe. Vnde recenti hoc exemplo videre & diſcere licet, quam noxius hic ſit uſus medicamentorum emollientium & ſuppurantium. Nam reſecta mamma, eaque, ad interiora perluſtranda, diſſecta, nihil purulenti offendebatur; verum totius molis fabrica ex ſubſtantia glandoloſæ & ſebaceæ duræ, vel lardo

a) Oper. chirurg. Lib. VI. cap. XXX de Cancro.

lardo duriſſimo ſimili compoſita videbatur. In medio vero, tam minoris quam maioris ſphæræ, cavitas quædam, parvæ quaſi nucis magnitudine, ſe oſtendebat, ſanie ſive ichore quodam tenui repleta: a quo temporis tractu, mamma hæc, ut ego ſaltem opinor, fuiſſet eroſa, & in cancrum ulceratum converſa. Nihil enim, quod ad ſuppurationem aut pus ſpectaret, in eo inveniebatur.

Corporibus verrucoſis, viginti circiter, obſita erat hæc mamma &c. Haud memini apud alios ſcriptores talia verrucoſa corpora in tali affectu obſervata aut deſcripta, multo minus delineata fuiſſe; ideoque ea tanquam inuſitatum phænomenon hic negligere noluimus, ſed accurate in figura noſtra delineari curavimus. Cauſa tamen eorum, ſicuti aliarum verrucarum, obſcura eſt, mihique non ſatis liquere videtur. Neque meliorem novi, quam impurum ſanguinem, corpora talia præternaturalia producentem, quippe qui, ut ex antecedentibus patet, ſatis impurus & craſſus fuit, ideoque & ad talia impura corpora producenda multum facere potuit. *Corporibus verrucoſis obſita erat.*

De doloribus conquerebatur vehementibus & quaſi urentibus &c. Vehementes hi dolores, ſcirrhum mammæ ſubſequentes, certiſſimum carcinomatis ſignum exiſtunt. Unde vero hi proveniant, nondum adeo planum aut perſpectum eſt, ſed altioris, ut mihi videtur, indaginis adhuc eſt, atque inventu difficillimum. Quamvis quidem ſint recentiorum, qui *pathologiam ſalſam ex Medicina proſcribere* velle videntur, & qui dolores ſolum ex plethora & ſpasmis explicare conantur; tamen in cancroſis affectibus acrimoniam ſanguinis ſive ſalia excedentia & præternaturalia negare forte non poterunt. Nam, cum in cancris ulceratis a multis practicis obſervatum fuerit, ichorem inde effluentem ſæpe tam acrem fuiſſe, ut lintea impoſita ita inde corroſa fuerint, quaſi aqua forti macerata fuiſſent, ſatis inde conſtare puto, revera acrimoniam vehementem his in morbis *Unde dolores tam vehementes & quaſi urentes &c.*

C pecca-

peccare; quæ non tantum uſtionis ſenſum moleſtiſſimum producit, ſed etiam partes ita erodit & depaſcit, ut mammas ſubiectasque partes penitus ſæpe conſumat: atque hanc ipſam acrimoniam, quicquid forte alii in contrarium ſentiant, dolorum illorum vehementium auctorem etiam hic in ægra noſtra extitiſſe, præſertim cum in cavitatibus illis in duplici hoc tumore repertis, ichor ſimilis fuerat inventus, qualis alias ex cancris ulceratis effluere ſolet. *Qualis vero indolis ſit illa acrimonia*, utrum acida, ut quamplurimi hucusque iudicarunt, an ſalſa, lixivioſa, arſenicalis, an alcalica, probare ſive oſtendere hactenus, quantum ego novi, nemo potuit, neque ipſe determinare audeo. Hoc tamen certum eſſe arbitror, eam non eſſe acidam, quia in cancris ulceratis non acidum ſpirat fœtorem, ſed cadaveroſum, fere intolerabilem, qualis alias non percipitur in rebus aut carnibus acido immerſis, aut eo largiter imbutis. Verum ſimilior exiſtit carnibus vel ſponte putreſcentibus, vel a ſphacelo corruptis, aut febre quadam maligna defunctis. In quibus vero omnibus nullum ſal acidum, ſed potius alcalicum, ſepticum, putredinem celerem inducens, contineri & reperiri, non ſolum Chimia, aliisque indiciis atque experimentis depreheniſum eſt; verum curatio quoque febrium malignarum, atque ipſius peſtis, ubi ab optimis practicis alcalica medicamenta nocere, acida vero optime prodeſſe, obſervatum eſt, id docere atque evincere videtur. Videantur hanc ob rem, cui lubet, Auctores varii, qui de ultima peſte hinc inde nuper ſcripſerunt.

unde dolores in dorſo. *Dolores dorſum verſus trahebant, & thoracem quaſi ſtringebant.* Quærebat ægra amicique eius, unde vehementes illi dolores, quos in dorſo ſentiebat, orirentur: exiſtimantes, cancrum forte ad dorſum & ſcapulas usque ſeſe extendere, adeoque parum ſpei felicis eventus ſupereſſe, etiamſi extirpatio cancroſæ mammæ ſuſciperetur. Verum hos dolores non a cancro, eousque ſe extendente, proveniſſe credo; ſed tantum a pondere

mam-

mammæ, cutem dorſi, membranas, aliasque partes continuas ita trahente. A quo ipſo etiam ſenſus ille, quaſi integer thorax conſtringeretur, ortum duxiſſe videtur.

Malum hoc erat periculi pleniſſimum. In vulgus etiam notum eſt, cancrum, quamvis exiguum, morbum eſſe graviſſimum atque periculoſiſſimum; ideoque minime mirandum, quod Dn. Praeses hunc cancrum tanto periculoſiorem eſſe iudicaverit, quanto hic fuerit maior, ægraque iam debilior. Nam boni viri eſt, in graviſſimis talibus caſibus periculum ægris non celare, nec ut agyrtæ ſolent, certam ſalutem eis polliceri, ne eventu infelici hominum ludibrio ſe exponat, ſeque mentitum eſſe palam teſtetur. Quoniam vero, iudice Celso, dubiis in caſibus *præſtat anceps experiri remedium, quam nullum;* hinc ægri tales miſeri minime certæ neci relinquendi ſunt; ſed præmiſſo prognoſtico dubio, generoſa remedia, quæ ars & ſana ratio ſuppeditant, adhibenda, quia iam plures ſimiles ægri adhuc curati ſunt; præſertim quia adhuc aliqua bona ſigna ſupererant; maxime vero, quod cancroſa moles adhuc mobilis erat, neque ſub axillis aliisve in locis ſcirrhi reperiebantur, qui alias utplurimum eventum infelicem fere certo præſagiunt. *De prognoſi cancri.*

Medicamentis hic nihil effici poſſe. Hæc aſſertio, ſicut plerumque in quolibet cancro, ita præcipue hic, ob magnitudinem pro veriſſima habenda eſt. Percipimus enim adhuc hodie præceptum Divi Hippocratis quam veriſſimum eſſe, quando ſcribit: a) *Quibus occulti cancri fiunt, eos non curare melius eſt. Curati enim cito pereunt, non curati vero longius tempus perdurant.* Qua curatione venerandus Senex nihil aliud intelligere videtur, quam quod medicamentis non ſolum nihil in cancro occulto, præſertim adeo magno effici queat, ſed, quod potius noceant, maiusque damnum, imo celeriorem mortem afferant. Idem uno quaſi ore affirmant, uſuque verum eſſe di- *Medicamentis in cancro nihil efficitur.*

 dixe-

a) Aphoriſm. Sect. VI, 38.

dixerunt Medicorum principes. Hoc quoque ſuo damno experta eſt ægra noſtra. Quæ quamdiu a medicamentis abſtinuit, melius ſeſe habuit, parumque mali inde percepit, neque multum tumor increvit. Simulac vero medicamenta adhibuit, præſertim emollientia, aut reſolventia, malum vehementiſſime auctum eſt, & ſi illam methodum diutius continuaſſet, ſine dubio diu vivere amplius non potuiſſet, ſed brevi ipſi pereundum fuiſſet. Cumque præterea frequens practicorum experientia, & notabile illud exemplum Regiæ matris Regis Galliarum, LVDOVICI XIV, quæ cancro quoque mammæ laboravit, docuerint, medicamentis nihil effici potuiſſe, quæ immenſam mehercules pecuniæ vim adhibuiſſet, ſi quis ipſam ſanare potuiſſet; ſapere profecto inde deberent imprudentes illi, qui tam manifeſto cum damno ægris hic remedia, præſertim adeo noxia, applicant: idque eo magis, quo certius eſt, nullam earum, quas, cum Regina Mater ægrotaret, Pariſiis varii curandas ſuſcipiebant thraſones, a cancro per medicamenta ſanatam fuiſſe a). Hinc ex hoc ipſo ſatis conſtat, ***medicamentis nihil effici poſſe***, ſectionemque, teſtibus Auctoribus graviſſimis, atque ipſa experientia, unicum ſive optimum hic eſſe remedium, ſi modo nondum cohæreat cum glandulis axillaribus, nec ægræ nimis debiles ſint.

Quare varices pedum aucto tumore diſparuerunt.

Varices pedum, aucta vehementer mamma, diſparuerunt. Unde hoc factum ſit, non adeo planum aut perſpicuum eſt, operæque hinc pretium eſſe exiſtimo, ut in cauſſam huius phænomeni disquiratur. Ante omnia vero hic monemus, in aliis adhuc morbis idem vel ſimile quid contingere; ita, ut una parte magis debilitata altera, in debiliorem deinde omne malum, impetu quaſi ruat, & ab altera recedat: ut, ſi quis ophthalmia vel odontalgia laborat, ſuperveniente diarrhœa, quicquid mali circa oculos

a) *Muſitanus* etiam notanter in Trutina Medico-chirurg. part II. cap. 23, cancrum propterea *Medicorum opprobrium* appellat; ſiquidem, ut ait, mitiora remedia ſpernit, fortioribus exaſperatur. Conferri quoque hic poteſt *Hildanus* Tract. de Gangræn, & Sphacelo Cap. 7.

oculos vel aures hærebat, ab his recedit, ad inteſtina defertur, atque hic expellitur, vel ſi quis malo hypochondriaco vel melancholia laborat, & hæmorrhoides vel mictus cruentus accedunt, priora mala tolluntur, vel ſaltem valde minuuntur. Ita & in noſtra ægra accidit; dum enim mamma valde accreſcebat, ſanguis in varicibus alias hærens ad mammam hanc deferebatur: hocque propterea facilius contingebat, quia emollientia medicamenta mammæ applicata, influxum copioſioris ſanguinis ad mammam invitabant, & quaſi attrahebant; ſicuti alias per emollientia influxum ſanguinis copioſiorem de induſtria ad certas partes, certis in morbis, invitamus atque ſollicitamus: atque hac ratione ſanguine copioſiori in mammam hanc ingentem recepto, varices evanuerunt. Atque hæc ſunt, quæ vel explicatione, vel commentariolo quodam in hiſtoria caſus noſtri indigere credidi. Reliqua adeo plana ac perſpicua eſſe puto, ut prolixiori illuſtratione ſuperſedere facile poſſim. Idcirco ad ipſam operationem deſcribendam me iam confero.

Cap. III.

Operationem ipſam, & quæ ad eam pertinent, deſcribens.

Quoniam igitur ægra noſtra ſectioni non ſolum lubens ſe ſubmittere voluit, ſed etiam ardenter ipſam expetiit, & quidem animo ita intrepido atque excitato, ut, quicquid ad eam a graviſſimo iſto malo liberandum, proficuum iudicaretur, fortiter patienterque ſe pati ſuſtinereque velle, pollicita fuerit. Hinc Excell. Dn. Praeses, miſertus mulieris huius afflictiſſimæ, licet ob virium debilitatem tumoriſque magnitudinem ſpes valde anguſta & eventus valde dubius, imo metuendum eſſet, ne in ipſa operatione periret, ſectionem tamen in caſu

De Operatione generatim

hoc ancipiti ſuſcipere maluit, quam eam intermittere; quæ etiam præter ſpem plerorumque, qui ægram antea viderant, eamque in operatione morituram eſſe crediderant, Deo benedicente, tam feliciter ceſſit, ut etiam adhuc hodie, dum hæc ſcribo, optime ſeſe habeat.

De præparatione ægræ.

Antequam vero eam aggreſſus eſt, non fruſtraneum aut ſupervacuum eſſe iudicavit, *præparationem ægræ*, melioribus chirurgis in quacunque operatione difficiliori conſuetam, inſtituere: ſicuti circumforanei & agyrtæ hanc vulgo negligere ſolent: Verum primo per aliquot dies ante operationem eam bona diæta uti iuſſit; & ſimul eodem tempore bis, duobus diebus continuis, ipſi purgans lene exhibuit, ad ſaburram & cruditates in primis viis hærentes evacuandas; quod ex ſequentibus pilulis conſtabat:

℞. *Extr. panchym. Croll.*
 ☿ *dulc.* ãã ℈ß.
 Extract. helleb. nigr. gr. IV.
 Eſſ. lignor. q. ſ. f. Pilul. N. XXII. conſperg.
Elæoſacch. lign. Saſſafr. D. S. Blut-reinigende Laxier-Pillen 11. auf einmahl morgends früh einzunehmen.

Porro ad ſanguinem aliquo modo corrigendum & attenuandum ſequens *Decoctum pugillare* ordinavit, de quo ſingulo die ter quaterve hauſtum trium quatuorve unciarum calide aſſumi præcepit:

℞. *Rad. Sarſaparill.*
 chin. elect. ãã ℥j.
 Liquirit.
 Lign. Saſſafr. ãã ℥ß.
 Sem. aniſ. ſtellat. ʒij. conciſ. craſſo modo
D. ad chart. S. Blut-reinigende Species, des Tags etlichmahl davon warm zu trincken.

His

His ita per quatriduum obſervatis, operationem non diutius differendam eſſe iudicavit, ne ægra debilior fieret, & præ languore, aut in operatione, aut mox poſt eam, moriretur. Sunt quidam chirurgi, *qui operationes magni momenti ad vernum, vel autumnale tempus* differunt: verum, dum hoc faciunt, ægri interea ſæpe moriuntur, vel ſaltem adeo debiles fiunt, ut poſtea operationi ſuſtinendæ non amplius pares ſint. Ideoque ob hanc rationem, licet brumale eſſet tempus, frigusque ſatis magnum, omniaque nive obtecta, tempus hic non electionis, ut vulgo dicunt, ſed neceſſitatis eſſe ratus, diutius ægram ita pati noluit Dn. Praeses, ſed *diem Januarii vigeſimum nonum, & quidem tempus pomeridianum operationi huic deſtinavit.* *De tempore operationis.*

Ad hanc vero, ne imparatus accederet, ſed ut omnia requiſita præſto ſint, ea matutinis horis eiusdem diei, quæ ad operationem & deligationem neceſſaria erant, (*apparatum* vulgo vocant) congeri præparari que curavit: quæ vero, ut integram perfectamque huius caſus & operationis hiſtoriam exhibeamus, hic non omittenda eſſe cenſemus, antequam ipſam operationem deſcribamus. *De requiſitis ad operationem.*

Instrumentis uſus eſt pauciſſimis, ut in præfatione iam indicavi, unico nempe *cultro*, bene acuto, & quidem illo, qui in Chirurgia eius Tab. XV, fig. 7 delineatus eſt, nulloque alio inſtrumento: cum e contrario alii *ingentes acus*, quibus mammam ante ſectionem perforant, alii furcas horrendas, alii cultros candentes, alii alia adhibeant inſtrumenta horrifica, ſicuti ſupra iam dictum eſt. Deinde *remedia* ordinavit, partim pro ſanguine poſt operationem ſiſtendo, partim pro ægra in operatione, & poſt eam refocillanda.

Pro *Sanguine ſiſtendo* præſcripſit primo:
Spiritus ætherei terebinthinæ ℥j. Et ſimul *Pulverem* ſequentem *ſtypticum*:

℞. *Bol.*

℞. *Bol. armen. præparat.* ℥ij.
Sangu. Dracon.
Maſtich. āā. ℥j.
Aloes optim. ʒß.
Sacchar. ♄ni ℥ij. M.
F. Pulv. D. ad Scatul. S. Blut-ſtillendes Pulver.

Porro multa parva *Splenia* quadrata, magnitudine unius pollicis, quæ imbuta Spiritu illo terebinthinæ arteriis reſectis imponebantur. Poſtea magnam copiam fungi iſchæmi, quem vulgo *crepitum lupi*, ſive *boviſtam* appellant, una cum pulvillis quibusdam magnis ex ſtuppa, quos Galli *Plumaceaux* vocant; tandem *Emplaſtra* multa glutinantia, duodecim circiter, pedem unum longa & pollicem lata, unumque quadratum magnum, quod in longitudine & latitudine pedem habebat. Denique *Splenia* duo magna, quadrata, ex linteo decies vel duodecies complicato, pedis magnitudinem parum excedentia, duasque *faſcias*, quæ latitudinem quatuor quaſi digitorum transverſorum æquabant, & longitudinem ſex ulnarum Pariſienſium paullo ſuperabant, quamlibet capitibus duobus æqualibus utrinque convolutam, pro idonea firmaque deligatione poſt operationem perficienda.

Hisce itaque præparatis, hora pomeridiana ſecunda illius diei chirurgo, adiutori ſuo, duo adhuc dedit cauteria ſive ferra pro vaſis ſanguiferis adurendis vulgo uſitata; quæ interea, donec ipſe accederet, in ignem immitti iuſſit, ea intentione, ut, ſi vaſa poſt reſectionem in tanto tumore tantæ forte magnitudinis ſit offenſurus, ut hæmorrhagiam earum medicamentis ſtipticis compeſci non poſſe videret, ea mox in promptu eſſent; quibus vero poſtea non indiguit, quia vaſa non adeo magna, ut ſuſpicatus antea erat, offendit. Deinde eidem chirurgo præcepit, ut libram cereviſiæ calefieri curaret, eique tres circiter uncias

butyri

butyri iniiceret, pro ſpleniis ea poſt operationem imbuendis. a)

Atque hæc ſunt, quæ ad operationem præparari curavit. *Ad vires* vero ægræ in operatione & mox poſt eam *roborandas* ordinavit, primo, pro uſu interno, ſequentem potiunculam analepticam, de qua ſubinde duo vel tria cochlearia ægræ exhibita ſunt.

℞. ▽ *Cinnamom. hordeat.* ℥vj.
Cinnamom. cum vino
perlarum. āā ℥j.
Sirup. Caryophyllor.
flor. tunic. āā ʒij.
Confect. alkerm. incompl. ʒj.
♌*us* ⊕*li* gtt. XII. M. D. ad vitrum.
S. Krafft-Waſſer/ 2. bis 3. Löffel voll auf einmal zu geben.

Pro uſu vero *externo* ſequens *Mixtura roborans* ordinata eſt, quæ linteo excepta ſæpius naribus ac temporibus admota eſt.

℞. ▽ *Regin. Hungar.* ℥iß
Anhaltin. ℥ß. M. D. ad vitrum.
S. Stärckendes Waſſer zum riechen und anſtreichen.

Auxiliis hiſce inſtructus, omnibusque ordine in tabula diſpoſitis, *ipſam operationem ſequenti modo aggreſſus eſt.* Ægram ſellæ idoneæ, brachiis inſtructæ, quam Galli *fauteuil*, nos einen Lehnen-Seſſel vocamus, in medio cubiculi collocatae, impoſuit, ut ex omni parte acceſſus ad ægram eſſet facilis, atque tam iuvantes, quam ſpectatores bene collocari potuerint. Præſentes vero erant Vir Excellentiſſimus atque Experientiſſimus D. Io. IACOB. BAIERVS, Ordinis Medici Senior digniſſimus, *Operatio ipſa.*

D mus,

a) *Helvetius* in Tractatu Gallico, de fluxibus ſanguinis & *cancri curatione*, affirmat, nullam inflammationem poſt operationem cancri orituram eſſe, ſi ſplenia tali fomento imbuta, vulneri applicarentur: id quod etiam hoc in caſu veriſſimum eſſe deprehendimus.

mus, atque Præceptor noſter, omni venerationis cultu proſequendus, multi Medicinæ Studioſi, atque aliquot chirurgi. Tunc Excell. Dnus Praeses ſe ipſum a latere dextro, & quodammodo a tergo ægræ collocavit, ut ſic aptius atque commodius, quam ſi a facie ſtaret, prout ab aliis vulgo fieri ſolet, ſectionem perficere poſſet. Tunc brachium dextrum ægræ ſurſum & retrorſum extendi, atque ab aliquo adſtantium apprehendi tenerique iuſſit. Alius, a tergo ſtans, caput ægræ firmavit, linteoque faciem eius obvelavit; ne in ſectione multum terreretur. Tertio, qui a facie ægræ ſtabat, mammam, quæ amputanda erat, ſuſtinendam, eamque quodammodo elevandam attrahendamque commiſit, ut ſic aptius a partibus ſubiectis reſecari poſſet. Quartus adiuvantium, a latere dextro D. Præsidis, collocatus, in tabula quadam cultrum, ſplenia, medicamenta ſanguinem ſiſtentia, aliaque ad operationem requiſita ſuſtinebat.

Hæc cum ita eſſent diſpoſita, non ſolum hauſtulum aquæ analepticæ ipſi bibendum dedit, verum etiam verbis ægræ animum addidit; atque eo ipſo momento cultrum arripuit, illum inferiori mammæ cancroſæ parti admovit, eamque celeri, at provida ſectione, integram, intra momentulum horæ, a parte inferiori verſus ſuperiorem, reſecavit.

Applicatio ſanguinem ſiſtentium poſt operationem.

Sublata mamma, arteriæ mammariæ externæ atque internæ, minoris calami ſtraminei craſſitie, quatuor vel quinque in locis cum impetu ſanguinem fundere obſervabantur. Ad quarum vero hæmorrhagiam compeſcendam, ſingulæ arteriæ ſplenia parva quadrata duo vel tria, ſpiritu æthereo terebinthinæ probe ebria, impoſuit, eaque ab adſtantium uno alterove firmiter ſuſtineri iuſſit. Poſtea multa *fruſta fungi iſchæmi*, bene pulverulenti, pulvereque ſtyptico probe referti, ſpleniis illis totique vulneri largiter ſuperimpoſuit, & ſuper hæc tandem pulvillos quosdam e ſtuppa, pulvere quoque ſtyptico largiter repletos applicuit; quæ omnia manibus adſtantium probe firmari præce-

præcepit, atque aliquamdiu ita teneri, donec nullus ſanguinis fluxus amplius obſervaretur. Interea iterum ægræ ſubinde hauſtulum analepticum porrigi, naribusque eius aquam roborantem, ad vires refocillandas, admoveri curavit.

Tandem ad hæc omnia ſuſtinenda beneque firmanda *Emplaſtra* illa longa *glutinantia* XII, in forma ſtellæ, firmiter applicari, & poſthæc magnum quadratum emplaſtrum glutinans his omnibus ſuperaddi iuſſit. Hæc deinde *duobus ſpleniis magnis*, quadratis & craſſis, fomento illo ex cereviſia calida & butyro parato (pag. 23.) ebriis, tegit, & denique hæc omnia *faſcia*, *cataphracta* dicta, ſequenti modo probe firmavit. *Emplaſtrorum et ſpleniorum.*

Spleniis nimirum, totoque reliquo apparatu a chirurgo quodam decenter ſuſtentatis, primæ faſciæ, duplici capite convolutæ, medium ſub axilla ſive ala ſani lateris applicuit, ita, ut alterum caput, quod ab anteriori latere ægræ erat, manu dextra; alterum vero, quod a poſteriore prodibat, manu ſiniſtra regeret. Utroque capite ſive globo ad partem axillæ ſuperiorem ducto, poſteriori, per thoracem; anteriori, per dorſum progreſſus eſt, verſus alam lateris affecti, ut in ſuperiori axillæ ſiniſtræ parte ſe decuſſarent. Sub ala vero hac dextra iterum mutatio globorum facta eſt, atque ille, qui modo anterior erat, per poſteriorem axillæ partem, qui poſterior, per anteriorem eius ita circumductus eſt, ut denuo decuſſatio in ſuprema axillæ dextræ parte fieret, illeque per poſteriorem huius partem circumductus, per anteriorem thoracis partem rurſus verſus alam ſiniſtram; hic vero qui per anteriorem axillæ partem circumductus erat, per dorſum ſive poſteriorem thoracis partem, ad eandem axillam ſiniſtram duceretur; ubi denuo decuſſati, ſed non amplius axillæ, ut prius, verum thoraci circumducti ſunt, ita, ut ſuperiori in loco vulneris ſibi invicem obviam venerint. *Faſciæ applicatio.*

Hic rurſus capita faſciæ mutabantur, utrinque ad dorſum ducebantur, indeque denuo ad locum vulneris, at paullo decliviorem redibant, ubi utroque capite probe adducto faſcia ſemper firmiter conſtringebatur, ad apparatum firmandum, vaſaque ſanguifera bene comprimenda: atque ſic per ſimiles ductus, ſive circumvolutiones, ſemper parum deſcendendo, continuatum eſt, donec totus apparatus faſcia probe incluſus atque conſtrictus eſſet, & faſcia tandem deſineret, ubi extrema aciculis firmata ſunt.

Quid poſt deligationem factum. Ita deligata, potuque roborante paullulum rurſus refecta, in lectum deducta atque quieti commendata eſt, ea adiuncta cautela, ut per aliquot horas chirurgus quidam lecto ipſius aſſideret, manuque totum apparatum in loco affecto ſive vulnerato bene comprimeret, quo eo certius hæmorrhagia compeſceretur, atque averteretur. Interea tamen, quia poſt aliquot horas obſervatum eſt, aliquid ſanguinis apparatum penetrare, hinc altera adhuc faſcia, eodem modo, ut prior, applicata eſt, atque ſic ſanguis ſubſtitit. Unde apparet illum deligandi modum per mantile & ſuſpenſorium, quem Dionis hic commendat, a) quique a Gallis *la ſerviette & le ſcapulaire* dici ſolet, quia minus conſtringit illa modo deſcripta, in graviori tali malo non ſufficere ad ſanguinem cohibendum, ſed ſolum in leviori malo inſervire poſſe: ideoque illam a me deſcriptam, quam *cataphractam* vulgo vocant b), huic in ſimilibus caſibus præferendam eſſe. Interim vero ægræ valde debili ſæpius aliquid aquæ analepticæ fuit datum, ſpiritus excitans naribus admotus, & ſubinde hauſtulus cereviſiæ exhibitus; pro nocte vero ſequens *emulſio cardiaca & paregorica* ordinata eſt, de qua ſæpius aliquid aſſumpſit, donec tandem ſomno quodam placido correpta, noctem utcunque, ſumma tamen in debilitate, transegerit.

℞. *amyd-*

a) in Chirurgia ſua Cap. de cancro.
b) quia applicata *cataphractæ* qualemcumque ſimilitudinem refert.

℞. *amygdalar. dulc. recent.* ℥ß.
ſem. papav. alb. ʒiij.
Card. Mar. ʒij.
Decoct. hord. ℥x. F. Emulſio.
Adde ▽ *Cinnamom.* ℥j.
♄*nii diaphoret.* ʒj.
Sirup. diacod. ℥ß. M. D. ad vitrum.
S. Linderende Kuh-Milch umgerüttelt öffters davon zu trincken.

Quæ ulterius facta ſunt, quomodo ſcilicet, & quibus remediis, tam externis quam internis, pro ſymptomatibus variis vel præcavendis vel arcendis, poſtea fuerit tractata, qua diæta uſa fuerit, & quomodo tota curatio ad perfectam usque ſanationem fuerit inſtituta, iam in ſequenti capite deſcribam. Hoc tantum hic adhuc monens, mammam reſectam mox in pharmacopolium fuiſſe delatam, ibique libratam; ubi, ut iam dictum eſt, *duodecim libras pependit medicas*: quam deinde DN. PRAESES, meo rogatu, mihi aſſervandam conceſſit, quamque etiam adhuc in ſpiritu vini ad perpetuam rei memoriam aſſervo, ut cuilibet eam ſemper oſtendere poſſim.

CAP. IV.

Curationem tradens.

QUemadmodum in priori capite operationem, & quæ ad hanc pertinet, deligationem deſcripſi, ita hic, ut nihil in curatione ſcitu neceſſarium a me omittatur, totam curationem ordine exhibebo, ut alii impoſterum hanc methodum, ſi non diſpliceat, ſequi poſſint. Ante omnia vero hic monemus, die operationem mox ſequente, nullam faſciarum ſolutionem vel mutationem factam eſſe; verum præ-

Quid primis diebus in curatione actum ſit?

ſtare cenſet Excell. Dn. Præses his & pleriſque aliis in gravioribus operationibus primam deligationem ad tertium usque diem relinquere, ut arteriæ interea melius claudantur; ne tam facile nova hæmorrhagia, præſertim in ægra adeo debili, oriatur. Quapropter eo die, qui erat Ianuarii trigeſimus, ægræ ſæpius parum aquæ analepticæ exhiberi, iuſculaque roborantia interponi iuſſit, atque etiam ſequentem *gelatinam* ipſi ordinavit, ut & ſubinde cochleare unum alterumve de ea aſſumeret: quippe quales non modo blandum nutrimentum præbent, atque vires augent, ſed etiam ſimul ſanguinem acrem, cancroſum, egregie temperant.

℞. *Raſur. Corn. Cerv.* ℥ij.
Coq. in ſ. q. aqu. ſimpl. & F. L. A. *Gelatina.*
cui adde *Sirup. acetoſ. citr.* q. ſ. ad grat.
S. Krafft-Sultze öffters ein paar Löffel voll zu geben.

Præterea *ad æſtum ſive febrim præcavendum* pulvis ſequens præſcriptus eſt, ut de eo ex aqua analeptica ſubinde ʒß exhiberetur, tardius aut frequentius, prout maior minorve æſtus in ægra perciperetur.

℞. *Lap.* ♋, *ſucc. Citr. ſaturat.* ℥ß.
Conchar. præparat. ʒij.
⦶ *depurat.* ℈ij. M. F. pulv.
D. ad Scatul. S. Pulver zwey Meſſer-Spitzen voll auf ein-mal zu geben.

Deinde etiam pro ſequenti die ordinavit *unguentum digeſtivum* pro vulnere deligando, & mundando, quod tale erat.

℞. *Terebinth. Venet.* ℥j.
Vitell. ovor. No. ij. Agitando miſceantur probe, & poſtea add. *mell. roſati* ℥ij. D. ad Fictil.
Sign. Wund-Sälblein.

Cum itaque roborantia & cardiaca illa methodo prædicta adhiberentur, ægra in eodem ſtatu conſervabatur, usque in cra-

craſtinum. Quapropter, cum tertia die, ſcilicet XXXI Ianuarii, faſciæ & ſplenia valde eſſent madida, hora tertia pomeridiana ſolvebantur, & primus apparatus provide, præparato prius altero, ſive novo, tollebatur, id quod ſine ulla hæmorrhagia aliove ſymptomate accidebat.

Ad alterum vero hunc apparatum recipiebantur lintea carpta multa, unguento prædicto digeſtivo largiter imbuta, quibus ubique vulnus, quod valde amplum erat, exacte tegebatur. His pulvilli quidam ex ſtuppa imponebantur, qui deinde ſimilibus emplaſtris glutinantibus, ſicut in prima deligatione adhibita fuerunt, firmabantur. Hæc iterum ſpleniis magnis, ex multiplici linteo complicatis, & cereviſia calida, in qua butyrum ſolutum erat, ebriis, ad inflammationem præcavendam, tegebantur, quæ deinde ſimili faſcia longa, ut in prima deligatione, eodemque modo applicata, firmabantur.

Quomodo poſtea per primam hebdomadem ſit tractata.

Atque ſic rurſus per triduum ſine faſciarum mutatione relinquebatur; at, cum alimentis atque medicamentis analepticis ſedulo continuabatur, quibus etiam indies paullo robuſtior facta erat. Inprimis vero, quia uſus remediorum aliquo modo pertæſa reddebatur, D. PRAESES ipſi ſubinde hauſtulum vini rubri Franconici bonæ notæ conceſſit: unde, mirum dictu, quantum ſe roboratam eſſe profitebatur, quotieſcunque eius aliquid aſſumeret. Ideoque, cum tam bene ſemper inde ſe haberet, modicus huius vini uſus per totum curationis tempus ipſi conceſſus eſt: ſic ſe ſemper egregie inde refectam prædicabat. a)

Die

a) Plerique Chirurgi omne *vinum* (propter acidum) ægris in quocunque fere morbo ſevere interdicunt. Verum D. PRÆSES, ubicunque virium notabilis debilitas adeſt poſt operationes graviores, illud ægris ſine noxa concedit, eiusque egregiam virtutem cardiacam ſive analepticam ſæpius obſervavit, atque illud fere omnia cardiaca, e pharmacopolio deprompta, ſuperare, ſi modo bonum ſit, aſſeverat; præcipue, ſi ſit rubellum bonæ notæ: quia, reliquo minus calefacit, & tamen egregie roborat.

Die ſecundo Februarii tertium deligata eſt, eodem modo, eodemque remedio digeſtivo ac prima vice. Antequam vero nova remedia imponebantur, vulnus ſemper linteis mundis & mollibus blande mundabatur. Sed ut conſolidatio promoveretur, quia ægra tunc rurſus paullo erat robuſtior, *decoctum* quoque *vulnerarium* ordinatum eſt: de quo bis in die, mane ſcilicet atque horis pomeridianis, aliquot hauſtulos calide, ad normam potus Theæ, quotidie ſorbillavit. Hoc vero ita ſe habebat.

℞. *Rad. Sarſaparill.*
Chin. optim. āā ℥ß
Herb. Virg. aur.
Conſolid. Saracen.
pulmonar. āā Mß.
lign. ſaſſafr. ʒij.
ſem. aniſ. ſtellat. ʒj. M.
Conciſ. D. ad chart. pro Decocto pugillari.
S. Species zum heilenden Wund-Tranck.

Die tertio Februarii, qui quintus erat ab operatione dies, paullo maiori ſiti affligebatur, quam antea, & ſubinde etiam animi deliquia accedebant, ita, ut amici de vita eius valde metuere cœperint. Quapropter ſequentem *Julepum cordialem* ordinavit Dn. Præses, ut de eo ſæpe hauſtulum, attamen & quandoque etiam parum vini rubri, biberet.

℞. *Decoct. hord.* ℔j.
🜄 *Cinnamom. cum vino.* ℥ij.
Sirup. Caryophyll.
contrayerv. āā ʒiij.
♌*us* ⊕*li* q. ſ. ad gratiam.
D. S. Krafft-Julep zuweilen ein Gläslein voll davon zu trincken.

Ab huius potu ſe egregie ſemper refectam eſſe ſenſit, atque deliquia animi ſitisque intenſior inde brevi remiſerunt.

Cum

Cum vero ab eo tempore *pus generetur longe copioſius* quam antea, ita, ut ſplenia omnia & faſcias intra 24 horas largiter penetraret; hinc, cum hactenus alternis tantum diebus deligatio renovaretur, iam ſingulis diebus eam renovare conſultum duxit DN. PRAESES, & ſimul poſt quartam deligationem, quia inflammationis metus præterierat, ſplenia non amplius cereviſia calida imbui, ſed ſicca applicari imperavit: atque ſic bona ſuppuratione vulnus intra aliquot dies tam pulchre purgatum eſt, ut ubique caro grate rubella appareret, ſi unicum locum prope alam excipias, valde exiguum, trium circiter linearum, ubi corpus ſubrotundum ſive particula lardi inſtar ſe conſpiciendum præbebat. Igitur cum hoc unguento digerenti poſt diem XV cedere recuſaret, cauſticum huic applicatum eſt, nimirum trochiſcorum de minio tantillum; reliquæ vero vulneris parti *Balſamum vulnerarium* ſequens, quod tamen per tertium in quartam usque hebdomadem ſemper adhuc cum æquali circiter unguenti digeſtivi parte remixtum eſt. *Quomodo altera hebdomade & ſequentibus.*

℞. *Eſſ. Succin.* ℥j.
myrrh.
aloes āā ℥ß. M. D. ad vitr.

S. Heilender Wund-Balſam.

Ab uſu huius balſami caro egregie crevit; atque a cauſtico pars illa impura optime ſublata eſt. Poſtea per quartam, ad finem quintæ hebdomadis, balſamum illud ſolum cum linteis carptis tepide ſemper applicatum eſt, ita ſenſim vulnus ſiccari atque ex ambitu verſus medium nova cute conſolidari cœpit. Poſtquam igitur hoc in ſtatu non multum amplius puris funderet, quinta hebdomade tantum alternis rurſus diebus deligatum eſt: melius enim eſſe obſervavit D. PRÆSES pleraque vulnera, & præſertim etiam hæc, niſi aliud quid urgeat, rarius deligare. Tandem cum initio ſeptimæ hebdomadis *pulvis ſiccans* vulneri inſperſus eſt ſequens, & ſimul lintea carpta ſicca, ſine balſamo & unguento applicata ſunt, ſuperimpoſito emplaſtro ſaturnino ſiccante, hisque ſplenio craſſo tectis, atque faſcia, ut alias, probe firmatis.

E ℞. *fol.*

℞. *fol. beton.*
flor. roſar. rubr. āā ℥j.
tut. præparat.
ceruſſ. alb.
nihil alb. āā. ℈ij. M. F. pulv. ſubtil. D. ad Scat.
S. Trocknendes Pulver zum Auffſtreuen.

Eodem tempore, quia *caro quædam luxurians* in vulneris iam valde minuti quaſi centro appareret, huic modo vitriolum cœruleum admotum eſt, modo parum trochiſcorum de minio contritorum impoſitum, hisque ita continuatum eſt, donec hæc caro rurſus fuerit ablata, & poſtea pulvere ſiccante prædictoque emplaſtro vulnus ſenſim ſenſimque coiverit.

Qualis diæta fuerit ſervata. In *Diæta* primis duabus hebdomadibus loco cibi ſolis iuribus ex hordeo, farina, cereviſia & carnibus paratis nutrita eſt, itemque recenſita gelatina. Sequentibus vero carnes quoque teneriores, præſertim vitulinam, & ſubinde etiam vegetabilia molliora, aſſumpſit, ut & ova ſorbilia, variaque ex ovis parata. *Pro potu* ordinario ab initio cereviſiam tenuem bene defæcatam, interiecto ſubinde, ut in antecedentibus iam dictum eſt, pauxillo vini rubri, bibit: poſtea vero cereviſiam quoque hauſit fortiorem Altorfinam. Matutino tempore quotidie hauſtum decocti vulnerarii aſſumpſit, quietam ſe geſſit, excrementa iuſto tempore reddidit: atque ſic, DEO benedicente, in principio octavæ hebdomadis, d. xx Martii, dum hanc diſſertationem propter iter ſuſcipiendum nunc finire cogor, vulnus, quod pedis longitudinem ab initio æquabat, ad ſpatium usque transverſorum duorum digitorum conſolidatum eſt. Ægra quoque optime ſe habet, appetitu bono gaudet, vegeta eſt, de nullo ſymptomate conqueritur; ideoque nec dubium eſt, illud paucum, quod ſanandum adhuc ſupereſt, intra aliquot dies conſolidatum iri. Igitur ex dictis patere exiſtimo, methodum hanc deſcriptam tales mammas extirpandi eſſe ſimpliciſſimam, non adeo dolentem, neque adeo horribilem, ut aliæ indicatæ, adeoque eam reliquis merito eſſe præferendam.

FINIS.

Natus

NAtus *Patre* et *Avo*, medicis præſtantibus olim,
VIRDVNGVS, dignum his ſe ſatis eſſe probat.
Qui, dum doctrinæ ſpecimen iam nobile prodit,
Inter Doctores mox celebrandus erit.

gratulationis & boni ominis
cauſa l. mq. f.
IO. IAC. BAIERVS D.
& Prof. Med. Primarius.

TRiſte lupus ſtabulis; ſic Cancer *triſte* mamillis:
Quo gravius nullum eſt horridiusve malum.
Nil Natura valet, nil hic medicamina proſunt:
Enſe recidendum eſt, unica in enſe ſalus.
Hoc dum rite doces, ſequeris veſtigia docti
Patris, qui Medica clarus ab arte fuit.
Et ſimul inſtauras Virdungia nomina, *quondam*
Quæ noſti noſtram condecoraſſe Scholam.
Ingenium, probitasque placent: ſolertia, mores,
Judiciumque Tuum nil niſi laudis habent.
Quando ſic perges doctis incumbere chartis,
Maiorum per Te gloria maior erit.

ita applaudit
PRAESES.

DUm Cathedram ſcandis demonſtras maxima dona,
Et quos Theſauros poſſideas animi.
Plauſibus hinc adſum, prædicens auguris ore,
Ex manibus noſtris Præmia ſuſcipies.

Nobiliſs et Clariſs. DN. CANDITATO,
Auditori ſuo ſolertiſſimo applauſus &
boni Ominis ergo l. mq. ſcrib.
JOHANNES JACOBVS JANTKE, D.
Sereniſs. Ducis Solisbaco-Palatini Conſiliarius & Archiater
Phyſiol. & Pathol. Prof. Publ. Ord. Facult. h. t. Decanus.

Eſt

Eſt horrenda, gravis, mammis infeſta tenellis
Progenies cancroſa, dies noctesque dolore
Excrucians miſeras, ingentis plena perîcli;
Hanc extirpandi quæ ſit ratio optima, quæque
Crudeles inter methodos tot blandior extet,
Dum dextre monſtras, & primum ſuavis AMICE
De ſolidis factis ſpecimen profectibus edis;
Æmula tantorum quod ſit tibi vena parentum
Detegis; et gratus Medicis blandusque Machaon
Fis fæmellarum, quas docta levare dolore
Atroci, tua ſcripta docent, ſervareque morti
Certæ vicinas; reddent hæ præmia amoris:
Illi vero brevi tibi ſummos artis honores
Pro merito tribuent; hinc prompta mente manuque
Gratulor, et cœptis ſucceſſus opto ſecundos.

Nobiliſſimo Doctiſſimoque Dn. RESPONDENTI
honoris & amicitiæ cauſa pauca hæc adjecit
Philippus Hermannus Antonius Schrader,
Vechtenſis Weſtphalus, Oppon.

Was des **berühmten Meiſters Hand** / auf ungemeine Art curirt /
Und wie, was ſonſt unmöglich iſt, die Wiſſenſchafft kan möglich machen:
Hat dein beredter Mund anheut, **geehrter Freund** / wohl ausgeführt,
Als der von nichts ſo rühmlich red't, als von gelehrt- und klugen Sachen.
Was Wunder iſt es dann? wann du auch bald den höchſt-erwünſchten Lohn,
Den Dir Hygeia längſt beſtimmt, für deine Arbeit trägſt davon.

Mit dieſen wenigen wollten dem Herrn RESPONDENTEN, als ihrem werthgeſchätzten Freund / ergebenſt gratuliren

Die ſämtliche Hauß-Purſch.